

D • N
21/12 1949

Mannen bakom skräcken

Vi vet inte mycket om dagens sjuttiåring, Josef Stalin. Han har inte som kollegerna Hitler och Mussolini gjort sin karriär som folktalare och stämplande politiker i en demokrati, utan som intrigör och organisatör i ett redan utbildat tyranni; bakom en järnridå har han kommit till makten, och den järnridån har varit världens mest ogenomträngliga. De hemiska, löjliga eller ytligt vinnande drag som gör de andra diktatorerna levande för oss saknas därför i vår Stalinbild. Han snarare symboliserar än förkroppsligar det totala väldet över människorna, den till fulländning

bragta byråkratin, skräcken som blivit vardaglig, vanemässig, nästan självfallen.

Vi vet att avståndet är stort mellan den unge man som för fyrtio år sedan talade om medborgerlig frihet, nationell frihet och folkstyrelse och den åldring som styr ett folk av statsslavar och slavarbetare, som undertryckt flera nationer än hans mest framgångsrika föregångare bland tsarerna och för vilken demokrati är hängivenhet för härskaren. Men vi vet föga om hur den förvandlingen kommit till stånd. Snarast verkar det som om inga kriser, ingen oro, ingen medveten åsiktsändring stört marschen mot makten. Det har gällt att i varje situation få eller bevara övertaget, att slå ned rivaler och tvivlare. I den långa kampen har allting förbränts utom de egenskaper som blommar hos tyranner: självtillräckligheten, misstänksamheten, den hårdhet som upphör att se människorna annat än som instrument som skall användas eller motståndare som skall knäckas.

Sannolikt har aldrig någon jubilar firats som Stalin i dag. Tre hundra miljoner människor, ryssar och ryssarnas tjänarfolk, står på parad. De ideologier som gav segern är glömda, den man som har makten är allt. Den materialistiska historieuppfattning som hör till de få konstanta företeelserna i den officiella förkunnelsen demteras av jubelropen inför den ende, den oförliknelige, som omskapat samhället, filosofin,

naturvetenskapen, litteraturen. Ännu för några år sedan var en debatt, en variation inom en av de härskande fastslagen ram möjlig. Nu är det slut med sådana möjligheter till villfarelse. Nationalekonomer, historiker och äftlighetsforskare har fått fullständiga direktiv, de är lika taktfasta som soldaterna under den nya gammalryska och preussiska disciplinen. Poeter, romanförfattare, kompositörer har under den senaste tiden fått lära sig att in i detalj arbeta på kommando. Vad Lenin eller Stalin sade för tjuu eller trettio år sedan är inte längre ett stöd eller en ursäkt för entusiasterna eller opportunisterna; det är vad som sägs nu, och endast just nu, som är rättesnöret, och den personliga hyllningen är alltså det enda som ger full trygghet. Aldrig har en härskare stått inför ett så enigt, så förslavat folk, ty vad som begärs är ej blott tystnad, undergivenhet, följsamhet, utan glöddande tillbedjan.

Hyllningar kommer även utifrån. Svenska medborgare skickar presenter, och kommunistiska tidningar överbjuder varandra i hänförelse inför den tilltänkte befriaren. Runt hela världen samlas människor, för vilka verkligheten i Stalins rike skulle te sig som ett helvete, för att betyga sin tillit till den man som de betraktar som förlossare. Det är i världshistoriskt format samma svindel som i årtusenden använts för att locka missnöjda och olyckliga människor till underkastelse och elände. Om svindeln lyckas, kommer insikten och ångern för sent; det finns ingen väg tillbaka.

För det stora flertalet är det väsentliga att Stalin är en gammal man. Inför samtidens vid en person knutna diktaturer har det ofta sagts att en förändring måste ske, eller åtminstone kan tänkas ske, vid diktators död; en sådan koncentration av makten och massans illusioner till en enda människa måste bli en fara för regimen permanens. I fråga om Hitler och Mussolini behövde vi inte vänta på en bekräftelse av de tankarna; nederlaget, mordet och självmordet kom i förväg. I fråga om Stalin vågar vi räkna med att problemet skall bli prövat i praktiken. Världens förhoppning ligger i att denna extas inför härskaren tyder på att tyranniet inte skall överleva tyrannen.